

Achtergrondinformatie sessie 1, Mensenrechten 19.1.2023

Dit jaar vieren we het 75-jarig jubileum van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Een interessant document met wortels diep in de politieke geschiedenis. Wanneer je wilt kun je terug tot de Magna Carta, maar voor ons gemak en ook om onnodige omwegen te vermijden licht ik twee wortels nader uit.

De eerste is het hele proces rondom de Amerikaanse revolutie dat de Amerikaanse grondwet opleverde en na een lange en pijnlijke weg de VS tot de volwassen staat zou maken die we nu nog op het wereldtoneel zien.

De tweede is de politieke heksenketel die het gevolg was van het Congres van Wenen en de politieke keuzes van Prins Metternich.

Wanneer we de Amerikaanse grondwet alleen maar oppervlakkig lezen, komen we al direct bij de inleiding termen tegen die voor ons vanzelfsprekend zijn, maar op dat moment revolutionair. "Establish Justice, insure domestic Tranquility, provide for the common defense, promote the general Welfare, and secure the Blessings of Liberty to ourselves and our Posterity".

Dit was de eerste grondwet die uitschreef hoe de orde gehandhaafd ging worden, hoe dat welzijn eruit zou moeten zien en hoe die Zegeningen van de Vrijheid gewaarborgd zouden gaan worden. Niet voor de landed gentry, maar voor alle, min of meer alle, mensen binnen de grenzen, nu en later.

Daarin gingen Hamilton, Jay en vooral Madison veel verder dan wie op dat moment ook durfde. Het idee van universele rechten tegenover absolute rechten zette hier zijn eerste onzekere stapjes.

De echte revolutie zat echter verderop in het document. Het verschijnsel aangehechte amendementen. De Amerikaanse grondwet was vooraf bedoeld als levend document. Men wilde de hutspot van het Britse recht vermijden en tegelijkertijd 13 zeer verschillende staatkundige eenheden in balans met elkaar een unie laten vormen naar gemodificeerd Zwitsers en Nederlands voorbeeld. De eerste tien kennen we als de Bill of Rights die een levende kaart zijn van de volwassenwording van de opstandige koloniën. De 17 die erop volgden zijn een permanente discussie over hoe de "more perfect union" vorm te geven met inachtneming van de belangen van alle erkende burgers.

Dit is een proces van emancipatie dat vormgaf aan de groeistruipen van de 19^e eeuw en daarna de machtspositie van de supermogendheid. Juist door de afschaffing van de slavernij in een amendement in plaats van een federale wet of verordening, kon het debat over wie burger was en waarom, gevoerd worden.

Religies voor Vrede Nederland

Het klopt dat de burgeroorlog ook al in de Bill of Rights gezaaid werd, maar dat is de donkere kern van een geschreven grondwet. Elke grondwet die groepen van sterk

onderscheiden etniciteiten en opvattingen bij elkaar probeert te brengen draagt het risico van gewapende escalatie in zich mee.

In de documentatie zitten de links naar de Constitution, de Bill of Rights en de Federalist papers. De tijd is te kort om ze volledig te lezen en of te bespreken, maar ook onze sessies zijn levende documenten. Doorkijkjes naar dieper begrip van het streven naar een betere mensheid.

De procesgang van de Amerikaanse grondwet werd later gebruikt in de totstandkoming van de Universele Verklaring en leidde tot de robuuste tekst die 75 jaar na dato nog steeds standhoudt. In vrijwel alle artikelen echoot de geest van de Amerikaanse grondwet door. Is het niet door de vormkeuze, dan is het het gebruik van termen die aan die grondwet ontleend zijn.

Daarnaast klinkt er ook een andere melodie in de Universele Verklaring. De neerslag van het Europese kronkelpad van liberalisme en later socialistische ideeën. Waar de Amerikaanse invloed gekopieerd werd was het Europese proces eerder een rivierbed uitgeslepen door de gletsjers van de reactionaire eerste helft van de 19^e eeuw.

In 1815 kwam in Wenen het beroemde Congres bijeen waar de overwinnaars manmoedig streefden om de geesten van de Franse revolutie en Napoleons hervormingen in flessen te stoppen die nooit meer open zouden gaan. Metternich hield hier zijn prinselijke titel aan over. Europa, zijn pijnlijke dialectiek van de machtigen.

Laat me dat iets meer uitpakken. De Napoleontische oorlogen had minderheden in vooral de Duitstalige gebieden een kort moment van vrijheid gegund of op zijn minst laten zien dat het machtige apparaat dat hen in bedwang hield, kwetsbaar was. We denken nu aan de Balkanvolkeren bij zo'n uitspraak, maar het draaide juist om de Midden Europese volkeren. Tsjechen, Slovaken, Polen, Hongaren die ondergeschikt gehouden werden onder de Oostenrijkse, Pruisische en Russische kroon en de bijbehorende officierslaarzen.

Van Tallin aan de Baltische Zee tot Konstanz aan het Bodensee had Napoleon ideeën gezaaid waar vooral de Oostenrijkse kroon nachtmerries kreeg.

Metternichs succes was gebouwd op die gedeelde nachtmerrie en een zeer efficiënt apparaat om al die vrijheidsgedachten in de kiem te smoren.

Religies voor Vrede Nederland

Op het Congres van Wenen begon dat met de herverdeling van Europa. Steeds ging het over macht en wie haar had over welk stuk van de kaart, terwijl tegelijkertijd in

de Verenigde Staten het gesprek juist ging over wie burger was en deel mocht nemen aan het gesprek.

Wie ook maar een enkel artikel leest over de carrière van Metternich kan na twee pagina's beamen dat in zijn wereld en hoofd er geen plaats was voor burgers die gelijk konden zijn aan de adel. Nergens was dat zo duidelijk als op het Congres. Aanwezig waren de vijf monarchen die Napoleon verslagen hadden en vertegenwoordigers van 216 adellijke families.

Het mooie voor ons en het trieste voor hen is dat er geen flessen waren waar de Napoleontische geest in weggestopt kon worden. Tsjechen, Slovaken, Slovenen en Croaten hadden gezien dat ze een eigen taal hadden en daar alfabetten en een begin van literatuur voor vastgesteld. Polen hadden geleerd dat de tsaar en de Pruis tegen elkaar uitgespeeld konden worden. Hongaren dwongen een plek aan de hoogste tafel af.

In die strijd vonden dappere geesten al snel uit dat er een weg was waar de stalen grip van de reactionairen geen grip op hadden. Een pamflet kostte je al snel je vrijheid of je leven, maar een roman was vermaak. In dat gat gaf Victor Hugo de weg aan naar een katholiek getint liberalisme en legde hij de grondvesten voor het latere gedachtegoed van de socialisten. Hugo was niet de enige. Tot op de dag vandaag is literatuur een uiterst effectief middel tot protest. Het verankert het aloude "Die Gedanken sind Frei" in de geest van de lezer ongeacht of die lezer van adel is of een koopmansknecht die woord voor woord de pagina's doorploegt.

Juist de dialectiek van de macht in Europa maakte dat ideeën tot in hun uiterste consequenties doordacht en gedebatteerd werden. In het extreme leidde dat tot de gestaalde kaders van de autoritaire systemen van de 1930's maar in de nuance leidde het tot een doorleefde beleving van ideeën van vrijheid en hoe die te verankeren.

De revoluties van 1848 waren het einde van Metternich, de man die ruim 50 jaar de tijd had proberen te stoppen. Ze waren ook het begin van het idee dat een burger rechten had en die opgeschreven mochten worden in de eigen taal en context.

Wat volgde was het aloude verhaal van het nationalisme en de kristallisatie van Europa. Maar ook het vreemde verschijnsel dat juist de koloniën en de mensen die er heen gingen door hun contact met andere culturen onderstreepten dat de persoonlijke rechten opgeschreven moesten worden.

Religies voor Vrede Nederland – WCRP NL

Secretariaat: harry.overmeijer@gmail.com Orthenseweg 36, 5212 XB 's-Hertogenbosch NL Tel. 06-30444027

Web: www.religiesvoorvrede.nl Twitter [@religiesvvrede](https://twitter.com/religiesvvrede)

De periode tussen 1860 en 1880 in West-Europa en Oostenrijk Hongarije is een tijd van verschuiving van wie burger is en wat die burger dan wel en niet mag. Dat is ook een tijd van onzekerheid. Een tijd vol pamfletten en manifesten die stapje voor stapje groepen emanciperen en misstanden bloot leggen.

Dat laatste is wat ik bedoelde met dat rivierbed aan het begin van mijn betoog over Europa. In de VS waren maar weinig echte politieke taboes en was er dus meer ruimte om vanuit het gesprek naar buiten te stappen en emancipatie vorm te geven. Eerst van religieuze groepen, daarna etnische (meestal blank en afkomstig van boven de Alpen) en daarna de mensen die men bezat of verjoeg. Ergens onderweg in die discussie vond men zelfs woorden om vrouwen een plek te laten vinden. In Europa was die ruimte er in veel mindere mate en kostte emancipatie meestal bloed en moedige levens.

Toch kwamen die werelden bij elkaar en leidde dat in de aanloop van de 20^e eeuw tot een pril besef dat mensen over de hele wereld van elkaar afhankelijk zijn en dat daardoor zelfs de meest achtergebleven inboorling rechten heeft. Daar is de Verklaring voor het eerst bedacht. In de debatten van Carnegie en Wilson over een wereldorde vrij van oorlog, in de ideeën dat wanneer een volk of een stam een manier heeft om hun eigen taal weer te geven op papier ze deel zijn van de menselijke familie. In de in het licht van de oorlogen die volgden misschien naïeve opvatting dat wanneer iedereen rechten heeft het ons allemaal goed gaat. Ten tijde van Wilson ontstond de Volkerenbond waar de VS geen lid van werd omdat de senaat het er niet over eens kon worden. In 1899 was de Haagsche Conferentie waar we het Vredespaleis aan te danken hebben. In de chaotische jaren die volgden bleken dat de fundamenteën van werkelijke emancipatie.

Wanneer we stilstaan bij de geschiedenis in de sessie is deze tekst waarvan ik vertrek en verder praat. Voel je dus vrij om vragen en ideeën in te brengen, zodat we samen een begrip kunnen krijgen van de waarde van de weg naar de Universele Verklaring. Zoals ook al in de uitnodiging gezegd, laten we elkaar ontmoeten in het niemandsland tussen onze stokpaardjes en daarin woorden vinden die ons wijzer maken.

Izzy Mansour